

VELED ÇELEBİ MEVLEVÎLİĞİ ANLATIYOR

NEVİN KORUCUOĞLU*

Kültür Bakanlığı yayınlarından Veled Çelebi İzbudak adlı eserde, Çelebi'nin ağızından Mevlevîlik anlatılmaktadır. Alıntılarla dergâhta dokuz sene postnişinlik yapmış olan Çelebi'nin ifadesiyle Mevlevîliği aktarmaya çalışacağız: "Atalarım Horasan ellerinden Konya'ya gelmiş Müslüman Oğuz'larındandır. Mevlevîlik tarikatını kuran Şarkın en büyük şairlerinden Mevlâna Celaleddin-i Rumî ve oğlu Sultan Veled'dir. Mevlâna'nın babası Bahaeddin Veled'e ilim ve irfanı nedeniyle Sultan'ul ulema unvanı verilmişti. Horasan'dan göç etmek zorunda kalan Baba Bahaeddin Veled, ailesiyle Belh şehrinde yola çıkmış, İran yoluyla Nişabur'a, Bağdat'a, Hicaz'a, Şam'a uğrayarak Azerbaycan yoluyla Anadolu topraklarına gelmiştir. Karaman'a yerleşen aile daha sonra Konya'ya geçmiştir. Medresede dersler veren Bahaeddin Veled ölünce Mevlâna onun yerine geçmiştir.

Mevlâna'nın en büyük eseri Mesnevî'yi Farsça'dan altı cilt olarak Türkçeye Veled Çelebi tercüme etmiştir.

Semahane ve Mevlevîliğin esaslarını Sultan Veled kurmuştur. Mevlâna'nın yerine postnişin olarak yani tekkenin birinci efendisi olarak Hüsametdin Çelebi geçmiş daha sonra Sultan Veled gelmiştir.

Mevlevîlik tarikatını kuran mutbak ve binbir gün çileden sonra Mevlevî dedesi olmak usullerini ve diğer tarikat usullerini Sultan Veled meydana

* Ankara Üniversitesi Em. Öğ. Görevlisi-Yazar.

getirmiştir. Sultan Veled tekkede Mesnevi okutup, Mevlevîliği tekkeden yetişen tarikata bağlı kişilere anlatmıştır. Tarikat-ı Mevlevîyye'yi kuran kişinin ünvanı Mevlâna olduğu için bu tarikata Mevlevîlik adı verilmiştir. Mevlevîlik, Mevlâna'nın yolu demektir. Mevlâna tarikatının başında bulunanlara Postnişin, dergâha da Dergâh-ı Şerif denmektedir.

Mevlâna tekkesinde derviş, dede olmanın özelliklerini Veled Çelebi şöyle anlatır: "Tekkeye derviş olmaya yani çile çıkarmaya, kendisini tarikata vermeye razı olduğunu bildiren kişiye bu yolun güçlüğü anlatılır, tekkeye gelen herhangi bir genç ailesinin de rızasıyla dede olmakta ısrar ederse matbahta, kapıdan girince sol tarafta, kapı dibinde bulunan Saka Postu'nda üç gün oturtulur. Bu üçgün iki diz üstünde başı biraz eğik olarak oturur Salik (Bu yolda olan kişi) orada çalışan diğer hizmetlilerin işlerini seyreder, konuşmaz, bir yere gitmez, birşey okumaz. Üç gün sonra Kazancı Dede'nin huzuruna götürülür. Kararında durduğunu söylese onsekiz gün ayakçılık hizmeti yapar. Derviş olmak isteyen kişi çile hizmetlerinden geçtikten sonra Mevlevîlik sema'ını yani dönme talim eder.

Hz. Mevlâna: "Sema aşıklar canın istirahatidir. Canın canı olan yani hayat-ı maneviyi kazanan bunun sırrına erişebilir" diye buyurmuşlardır.

Veled Çelebi, Sema ayinlerini uzun uzun anlattıktan sonra nasıl derviş, dede olunduğunu açıklar; ve, Mevlevîliğin esaslarını şöyle özetler-"1. İnsanlığa hizmet etmek, 2. Başkalarına iyi örnek olmak, 3. Aklın yolunda olmak, 4. Kalbini temiz tutmak, 5. Mevlâna'yı tanımak ve ilim yolunda gitmek, 6. Tanrı, Muhammed ve Mevlâna'yı tanımak, öğrenmek"

Veled Çelebi Mevlevîliği anlatırken Mevlevîhanelerde kişilere sanat dallarından birinin de öğretildiğini söyler. Böylece hattatlar, saatçiler, musiki aletlerinden birini çalmasını öğrenenler gibi dergâhta muhakkak güzel sanatlardan birinin bir kolunda başarılı olan kişiler yetiştirdi, der.

Prof. Dr. Neşet Çağatay Kemalist Ülkü Dergisi'nin 1995 Ağustos sayısında Ahilik hakkında bilgi vermiştir: "Ahîlerin başı Ahi Evren Anadolu'ya gelip Kayseri bölgesine yerleştikten sonra dönemin gerekli nesnesi olan deri işçiliğini, debbağlığı getirdi. O zamanın derisi tıpkı bugünün naylonu gibiydi." diye anlatan Çağatay Ahî örgütünün Anadolu'da yerleştirilip yaygınlaştırılmasıyla göçebelikten yerleşikliğe yani şehirleşme-ciliğe gidildiğini belirtir. Ve 13. yüzyılın ikinci yarısında Türk olmayan yerli

halkın elinde bulunan sanat ve ticaret, iş yerlerine Türklerin de sahip olmaya başladığının görüldüğünü söyler.

Bu yıllarda Kırşehir'e yerleşen Horasan erenlerinden Ahi Evren şeyhi Nasureddin'in Türk toplumunun sosyo-ekonomik ve sosyo kültürel düzeniyle uğraştığını söyler. Ahi babalarınca yaptırılmış zaviyelere gidenlerle şu ilkelerin öğretildiği anlatılır: 1. Ahinin eli açık olacak, 2. Kapısı açık olacak, 3. Sofrası açık olacak, 4. Ahinin ayıbını görmeyecek, kimsenin ırzına namusuna kötülük etmeyecek, kimseye kötü söylemeyecek, iftira etmeyecek.

Yukarıda alıntılarla bu alanda bilgi sahibi kişilerin söylediklerini aktardıktan sonra, Atatürk'ün Alevîlerle işbirliğini Cemal Şener'in *Alevilik Olayı* (Anadolu Matbaası, 1995, s. 206) adlı eserinde şöyle anlatıldığını görüyoruz: "Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nı örgütlerken Alevilerin desteğini almak istiyordu. Atatürk, önemli güç olan yardımları yanına almadan Kurtuluş Savaşı'na girişemezdi. 19 Aralık 1919 tarihinde Kayseri'den Hacı Bektaş dergâhına gitmeye karar verdi. Hacı Bektaş dergâhının başında Cemaleddin Efendi bulunuyordu. Anadolu Alevileri bunların buyruğunda idi. Atatürk, bir gece kaldığı bu gelişinde Çelebi Cemaleddin Efendi tarafından misafir edilir ve Baba postunda oturan Niyazi Dede ziyaret edilir. Onlarla üçlü bir toplantı yapar, Atatürk'e destek sözü verirler. Böylece Aleviler Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'ün en kararlı istekli gücünü oluştururlar. 23 Nisan 1920'de TBMM açıldığında Çelebi Cemaleddin Efendi'nin Kırşehir mebusu olduğu görülür.

Mevlevîlik ve Alevîlik hakkında okuduğumuz kitaplardan bazı bilgiler aktardık. Özellikle Veled Çelebi'yi anlatan eserde Türk milletine, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Türk dili üzerinde çalışmalarıyla ün yapmış Veled Çelebi İzbudak'ın görüşleri, verdiği bilgiler önem taşımaktadır. Anlıyoruz ki Mevlevî tarikatında yetişen kişiler bir eğitim ocağı olan dergâhlarda pek çok emekle iyi insan, topluma yararlı hoşgörü sahibi insan olmak amacıyla eğitiliyorlardı. Bu toplulukların toplumda iyi örnekler ve uygulamalarla bütünlük sağlayıcı etkileri çok önemlidir.

Türk toplumunun ilerlemesi, güçlenmesi, huzurun bozulmaması için bugün sağlanan eğitim ve öğretim çalışmalarından akıl yoluyla geçmek ve yetişmek gerekiyor.

